

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

22 квітня 2024 року цивілізований світ відзначатиме ювілейний день народження Імануеля Канта (22.04.1724—12.02.1804). Те, що Кант був і залишається класиком філософії чи навіть одним із «засновників» філософії, не викликає питання ні в кого, хто бодай побіжно знайомий із його творами, ідеями, проектами. Але Кант — це не лише про філософію *in sensu stricto*, його мовою — «метафізику природи» й «метафізику звичаїв». Кант — це також про щось більше й вагомніше, що стосується також математиків і фізиків, юристів і політиків, священників і педагогів, дослідників етики і естетики, одне слово, вчених, а проте і всіх людей як «розумних істот». Адже він докладно трактував і аргументував не лише про істину й науку, право й війну, віру й розум, а й про справедливість, свободу й гідність кожної людини. Всі ці поняття були дуже дискусійними в часи Канта, але й зараз вони залишаються не менш актуальними.

Славетні Кантові питання: «Що я можу знати? Що я повинен робити? Чого я смію сподіватися? Що таке людина?» — стали виразниками модерної філософії і водночас закарбували всю подальшу філософію аж до сьогодення. Звичайно, на багато питань науки й пізнання, моралі й естетики, права й політики, релігії та виховання Кантові відповіді сьогодні видаються недостатніми, а в деякому навіть анахронічними. І в філософії має місце щось на кшталт поступу. Проте такі Кантові ідеї, що людину слід розглядати як ціль саму по собі та поважати її гідність, що людське пізнання — це не механічне відображення суцього, а результат конструктивної активності нашої свідомості, що прекрасне — не «в речах», а конституюється саме в «естетичному досвіді», — всі ці та низка інших ідей Канта досі залишаються на порядку денному. Іноді слова Канта з суто наукових трактатів не очікувано стали пророчими. Скажімо, в праці «До вічного миру» він завважив: «Порушення права в одному місці землі відчувається в усіх місцях» (VIII, 360). А в «Метафізиці звичаїв» сказано: «...бо якщо пропадає справедливість, то більше немає жодної цінності, щоб люди жили на землі» (VI, 332). Можна по-різному ставитися до Кантової філософії, проте складно не погодитися з думкою Пауля Наторпа про те, що дискусію з нею «усе ще визнає за свій перший обов'язок кожен, хто воліє рухатися вперед»¹.

¹ Natorp, P. (1912). Kant und die Marburger Schule. Kant-Studien (17, 193).

У ювілейний рік Канта в Україні запланована низка наукових і просвітницьких заходів. Передусім варто відзначити міжнародну наукову конференцію «Філософія Канта і виклики сучасності», яку організовує Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України й Кантівське товариство в Україні, що відбудеться 17—18 квітня за участі дослідників Канта з України, Німеччини, Великої Британії та США. Україна братиме участь у міжнародному «Віртуальному Кантівському конгресі з космополітичною метою», який триватиме впродовж усього ювілейного року в онлайн форматі. Заплановані також видання та презентації творів Канта й про Канта українською мовою на різних публічних локаціях нашої країни.

Кантову трансцендентальну філософію певним чином можна тлумачити і як «філософію свободи». Держави, яка воює за свою свободу, самостійність, незалежність і територіальну цілісність, не може залишатися байдужою до цієї філософії.